

باسمه تعالی

رئیس‌جمهور و وزیر ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

کاربرگ طرحنامه پژوهشی

(Proposal)

تکمیل این کاربرگ هیچگونه حق مادی برای پژوهشگر ایجاد نمی‌کند، ولی پژوهشگاه خود را موظف به حفظ حقوق معنوی وی می‌داند.

عنوان طرح: برآمدن طبقه متوسط جدید در ایران

ارائه‌دهنده: رضا تسلیمی طهرانی

خلاصه طرح: این پژوهش در صدد توصیف، فهم و تحلیل برآمدن طبقه متوسط جدید در ایران است. به این منظور آیین‌ها و مولفه‌های مختلف سبک زندگی طبقه متوسط جدید در شهر تهران و در بازه زمانی سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرند. در این راستا، ابعاد و خصوصیات آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌هایی مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در بین اعضای طبقه متوسط جدید، در شهر تهران و در دوره‌ی تاریخی اشاره شده بررسی خواهند شد تا زمینه تحلیل ویژگی‌های سبک زندگی اعضای این طبقه فراهم شود.

تاریخ ارائه: 99/11/11 مدت اجرا: ۱۲ ماه بودجه پیشنهادی:

ویرایش اول: ☒ دوم: ☐ سوم: ☐ چهارم: ☐

پژوهشکده: فرهنگ گروه پژوهشی: فرهنگ و جامعه

محور پژوهشی مرتبط با طرح (بر اساس برنامه پژوهشی سال جاری)

فرهنگ و سبک زندگی طبقات و اقشار مختلف جامعه ایران

موضوع مرتبط با محور (بر اساس برنامه پژوهشی سال جاری):

* نوع پژوهش: بنیادی ☐ کاربردی ☒ توسعه‌ای ☐

تکمیل توسط پژوهشکده

* پژوهش بنیادی: پژوهشی است که در جهت گسترش مرزهای دانش بدون در نظر گرفتن استفاده عملی خاص برای کاربرد آن انجام می‌گیرد.

پژوهش کاربردی: پژوهشی است که استفاده عملی خاصی برای نتایج آن منظور می‌شود و غالباً هم جنبه تجربی و هم جنبه نظری دارد.

پژوهش توسعه‌ای: پژوهشی است که بیشتر جنبه تجربی دارد و به نوآوری یا بهبود در روش‌ها و مکانیزم‌ها و محصولات منجر می‌شود.

۲. بیان مسأله (معرفی دقیق ابعاد موضوع و سؤال(های) تحقیق):

طبقه متوسط جدید از مهمترین طبقات و گروه‌های اجتماعی است که شناخت و تحلیل فرهنگ و سبک زندگی آن می‌تواند به درک شرایط اجتماعی یک جامعه و مسیر آینده آن منجر شود.

به لحاظ تاریخی سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ ه.ش را می‌توان با زمان ظهور و تثبیت طبقه متوسط جدید در ایران مترادف دانست. در این دوره، با توجه به تغییرات ساختاری و گفتمانی ایجاد شده در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی زمینه‌های ایجاد طبقه متوسط جدید فراهم شد. از جمله این تغییرات

می‌توان به اجبار انتخاب نام و نام خانوادگی و ایجاد شناسنامه، ایجاد وسایل ارتباطی و راه‌های مختلف، گسترش بوروکراسی، نوسازی نظام قضایی، دگرگونی نظام آموزشی، اصلاح ساختار مالی و اقتصادی و گسترش گفتمان-های مبتنی بر تجدد، فردگرایی، سکولاریسم، ناسیونالیسم و ... به ویژه در بین روشنفکران و نخبگان سیاسی اشاره کرد.

در این دوران، دولت به تاسیس مدارس جدید، دانشگاه تهران، مراکز پیشاهنگی دختران و پسران، زمین‌های فوتبال و بیش از ۴۰ سینما در شهرهای اصلی پرداخت. دولت مجوز ساخت ۵ سالن سینما را در شمال تهران صادر کرد و در اطراف این سینماها نیز کافه‌ها، بوتیک‌ها، سالن‌های تئاتر، رستوران‌ها و کتاب‌فروشی‌ها تاسیس شدند. (آبراهامیان، ۱۳۸۹: ۱۶۸). ساخت خیابان‌ها، سردرها و میادین از تغییر فضاهای شهری تهران خبر می‌داد و خیابان گردی، خرید از بوتیک‌ها، بازدید از سالن‌های نمایش، سینماها و موزه‌ها نشان دهنده شکل‌گیری سبک زندگی طبقه‌ی متوسط جدید بود.

در این زمان، گسترش سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی به ایجاد و تثبیت طبقات مختلف اجتماعی منجر شد. از اینرو، قشرهای مختلف اجتماعی به تدریج به طبقات اجتماعی تبدیل شدند و هر کدام سبک زندگی ویژه‌ای پیدا کردند. ایجاد صنایع و کارخانه‌های مختلف به رشد سرمایه‌ی اقتصادی و ایجاد طبقه اجتماعی کارگر منجر شد که از سبک زندگی ویژه‌ای بهره‌مند شدند. همچنین، ایجاد مدارس و دانشگاه‌ها به برجسته شدن نقش سرمایه فرهنگی یاری رساند و در کنار گسترش دیوان سالاری و پدید آمدن قشر اجتماعی کارمند، گسترش طبقه متوسط جدید و سبک زندگی متفاوت آنها را به همراه آورد. می‌توان گفت، هدف رضاشاه از انجام اصلاحات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایجاد یک طبقه‌ی متوسط جدید از صاحبان حرفه‌ها و کارگران جدیدی بود که سرشار از ارزش‌های ملی‌گرایی و وفاداری نسبت به او و دولت سکولار وی باشند (گارثویت، ۱۳۸۷: ۴۰۴). افزون بر این، در این دوره، بازاریان مذهبی نیز با استفاده از سرمایه‌ی اقتصادی و سرمایه‌ی فرهنگی خویش به عنوان یکی از مهمترین اجزای طبقه متوسط سنتی مطرح بودند. از لحاظ تاریخی، می‌توان زمینه‌های ظهور طبقه‌ی متوسط سنتی و طبقه‌ی متوسط جدید را به دوران قاجار و عصر مشروطیت نسبت داد، به نحوی که از یک سو، بازاریان شهرنشین و نخبگان مذهبی به هم نزدیک‌تر شدند و با استفاده از سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی خویش به تشخیص طبقه متوسط سنتی یاری رساندند و از سوی دیگر ارتباط با غرب و فراگیری آموزش‌های مدرن در کنار برخورداری از امکانات مادی به تشخیص طبقه متوسط جدید و سبک زندگی متمایز آنها منجر گشت. با این

حال، تنها در دوران پهلوی اول بود که طبقه‌ی متوسط جدید به عنوان طبقه‌ای مشخص و متمایز به ظهور رسید و نقش آن در ایجاد تحولات اجتماعی تثبیت گشت.

از سوی دیگر، آیین‌ها از مهمترین بخش‌های فرهنگ یک جامعه اند که ارزش‌های بنیادین آن جامعه را به نمایش می‌گذارند. در نتیجه از رهگذر شناخت آیین‌های گوناگون اعضای یک جامعه می‌توان به شناخت بخش مهمی از فرهنگ و سبک زندگی اعضای یک جامعه دست یافت.

آیین‌ها به عنوان بخش قابل توجهی از فرهنگ یک جامعه ایفای وظایف مهمی را بر عهده دارند که از جمله آنها معنی بخشی به زندگی و فهم پذیر ساختن آن است. آیین‌ها افراد جامعه را گردهم می‌آورند و بر ارزش‌ها و هنجارهای یک جامعه تاکید می‌کنند.

آیین‌ها نیز به مانند دیگر اجزا و خصوصیات فرهنگی در معرض تغییر قرار دارند و در طول زمان تحولات و دگرگونی‌های مختلفی را پشت سر می‌گذارند. از اینرو شناخت، فهم و تحلیل آیین‌های امروز فارغ از شناخت گذشته‌ی تاریخی آنها غیرممکن است.

آیین‌ها در کنار مولفه‌های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... از جمله مهمترین عناصر سبک زندگی طبقات مختلف هستند که از رهگذر شناخت آن‌ها می‌توان به درک سبک زندگی این طبقات نائل شد. در حقیقت، آیین‌ها و مولفه‌های گوناگون طبقه‌ی متوسط جدید نشان دهنده جهان بینی، ارزش‌ها، تفکرات و ایده‌های این طبقه است و معانی و راه‌های معنا بخشی به زندگی در بین اعضای این طبقه را آشکار می‌سازد. آیین‌های طبقه متوسط جدید و مولفه‌هایی مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... بخشی مهم از سبک زندگی این طبقه را تشکیل می‌دهد و توصیف و تحلیل آنها زمینه تحلیل دیگر خصوصیات فرهنگ اعضای این طبقه را فراهم می‌سازد.

در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا با تمرکز بر آیین‌های تولد و مرگ و دیگر مولفه‌های مرتبط در بین اعضای طبقه متوسط جدید در شهر تهران و در بازه‌ی زمانی سالهای ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش (که نخستین سال‌های ظهور و تثبیت طبقه متوسط جدید در جامعه ایران است) توصیف، فهم و تحلیل این آیین‌ها در دستور کار قرار گیرند.

تمرکز بر آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ از اینرو است که این آیین‌ها از جمله مولفه‌هایی هستند که در ارتباطی تنگاتنگ با سبک زندگی، جهان بینی، ارزش‌ها و معانی اعضای طبقه متوسط جدید قرار دارند و در شناخت، فهم و تحلیل فرهنگ این طبقه از نقشی برجسته برخوردارند.

آیین‌های مرتبط با طبقه متوسط جدید طیف وسیع و متنوعی را در بر می‌گیرند که شامل آیین‌های بلوغ، ازدواج، آیین‌های ملی مانند عید نوروز و شب یلدا، آیین‌های مذهبی مانند شب قدر، عید فطر، عید قربان و ... می‌شوند و امکان پرداختن به همگی آنها در این پژوهش وجود ندارد.

در این راستا، آیین‌های گوناگون مرتبط با مرگ شامل آیین‌های تشییع، تدفین، ترحیم و یادبود درگذشتگان و آیین‌های مرتبط با تولد که در دوره‌ی تاریخی ذکر شده در شهر تهران و در بین اعضای طبقه متوسط جدید شایع بودند توصیف و تحلیل خواهند شد و خصوصیات و ویژگی‌های آنها مورد توجه قرار خواهند گرفت.

در مجموع، مسئله اصلی پژوهش حاضر توصیف، فهم و تحلیل برآمدن طبقه‌ی متوسط جدید در ایران از طریق مطالعه و بررسی آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در بازه‌ی زمانی سالهای ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش است تا به این وسیله بتوان به شناخت و درک سبک زندگی اعضای این طبقه دست یافت و جهان بینی، معانی، ارزش‌ها و تفکرات آنها را توصیف، فهم و تحلیل نمود.

سوالات اصلی تحقیق:

۱. ابعاد، خصوصیات و ویژگی‌های آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در بین اعضای طبقه متوسط جدید در شهر تهران و در بازه‌ی زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش کدام اند؟ چگونه می‌توان آنها را توصیف، فهم و تحلیل کرد؟

۲. چگونه می‌توان از رهگذر توصیف، فهم و تحلیل آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در دوره‌ی زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش به شناخت، درک و تحلیل جهان بینی، معانی، ارزش‌ها و سبک زندگی اعضای طبقه‌ی متوسط جدید دست یافت؟

در صورت نیاز ادامه بحث ضمیمه شود

۳. اهمیت، ضرورت و اهداف تحقیق:

آیین‌های اجتماعی از مهمترین عناصر اجتماعی و فرهنگی هر جامعه اند که جهان بینی، ارزش‌ها و معانی جمعی اعضای آن جامعه را به تصویر می‌کشند. توصیف و تحلیل آیین‌های اجتماعی از جمله آیین‌های مرتبط

با مرگ در بین اعضای یک جامعه بیانگر راه های مختلف تولید معنا، بازسازی آن و معنا بخشی به زندگی است و بررسی آنها می تواند جهان بینی، ارزش ها و دیدگاه های افراد را به نمایش گذارد.

همچنین از آنجا که آیین های جمعی از جمله آیین های مرتبط با مرگ و تولد، نقش مهمی در ادغام افراد در جریانات و فرآیندهای اجتماعی، توان بخشی و بازسازی زندگی یا نشاط آفرینی بر عهده دارند می توانند به عنوان دریچه مناسبی برای درک و فهم سبک زندگی اعضای آن جامعه در نظر گرفته شوند.

توصیف و تحلیل آیین های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در شهر تهران و در بازه ی زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش (که با ظهور مدرنیته و طبقه ی متوسط جدید در ایران مترادف است) می تواند به شناخت عمیق تر ویژگی های آنها یاری رساند و به درک دگرگونی های رخ داده در آنها در مقایسه با گذشته و حال منجر شود. همچنین از آنجا که آیین ها به عنوان بخش مهمی از سبک زندگی طبقات مختلف اجتماعی در نظر گرفته می شوند شناخت آنها در دوره ی زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش که با سال های ظهور و تثبیت طبقه ی متوسط جدید مترادف است به فهم و درک عمیق تر خصوصیات و مولفه های سبک زندگی این طبقه یاری خواهد رساند.

از اینرو، توصیف و تحلیل آیین های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در بین اعضای طبقه متوسط جدید در بازه ی زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش با توجه به جایگاه و نقش مهم این طبقه در فرآیندها و تحولات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران دریچه ای را به فهم عمیق تر جهان بینی، ارزش ها، تفکرات و سبک زندگی اعضای این طبقه می گشاید و پژوهشگران را با لایه های جدیدی از فرهنگ طبقاتی آنها آشنا می سازد.

مهم ترین اهداف پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. ارائه ی تصویری دقیق از چگونگی برآمدن طبقه ی متوسط جدید در ایران بر اساس مطالعه و بررسی آیین-

های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌هایی مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... در شهر تهران و در دوره‌ی

زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش

۲. نفوذ به زندگی اعضای طبقه‌ی متوسط جدید و تلاش در جهت نگرستن به جهان و معنادهی به آن از سوی

آنها در بازه‌ی زمانی ذکر شده

۳. تحلیل و ارزیابی سبک زندگی طبقه‌ی متوسط جدید در بازه‌ی زمانی ذکر شده بر اساس یافته‌های تحقیق

در صورت نیاز ادامه بحث ضمیمه شود

۴. بررسی ادبیات موضوع (پیشینه تحقیق و نوآوری تحقیق حاضر):

در سال های اخیر پژوهش های مختلفی در مورد طبقه‌ی متوسط در ایران انجام شده است. با این حال، کمتر پژوهشی به نحو مستقیم به طبقه‌ی متوسط جدید در ایران معاصر (۱۳۲۰-۱۳۰۰) و سبک زندگی این طبقه پرداخته است. همچنین، پژوهش‌هایی در مورد آیین های مختلف عزاداری، سوگواری و ... در ایران امروز صورت گرفته اند که از جمله آنها می توان به مقاله «تدفین به مثابه یک پدیده بوروکراتیک آیین های مرگ در بهشت زهرا تهران» اثر جبار رحمانی و هاجر قربانی (۱۳۹۶) و «روایت پیاده روی عاشورا (روایت مردم‌شناختی و جامعه‌شناختی از پیاده‌روی اربعین سال ۱۳۹۶)» زیر نظر محمد رضا جوادی یگانه و محمد روزخوش (۱۳۹۸) اشاره کرد.

با این حال کمتر پژوهش مستقلی در مورد آیین های مرتبط با تولد و مرگ در ایران معاصر صورت گرفته و به نحو ویژه به آیین های طبقه متوسط جدید پرداخته است.

نویسنده در پژوهشی با عنوان «توصیف و تحلیل آیین‌های طبقه‌ی متوسط جدید در ایران امروز (مطالعه موردی آیین‌های مرتبط با مرگ)» (۱۳۹۹) به بررسی آیین‌های ذکر شده در دوران حاضر پرداخته است. در این پژوهش با استفاده از روش های اتنوگرافی و نتنوگرافی، اشکال و انواع آیین‌های عزاداری در بین بازماندگان توصیف و تحلیل شده و ارتباط آنها با سبک زندگی اعضای طبقه متوسط جدید مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا، توصیف و تحلیل آیین های مرتبط با مرگ در بین اعضای طبقه متوسط جدید در بازه زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش می‌تواند پژوهش پیشین را تکمیل کند و انواع و اشکال آیین‌های ذکر شده در نخستین سال‌های ظهور طبقه متوسط جدید در ایران را مورد مطالعه و بررسی قرار دهد. همچنین، پژوهش حاضر می‌تواند در خدمت فهم و درک ریشه‌ها و پیشینه تاریخی مولفه‌ها و خصوصیات طبقه‌ی متوسط جدید در جامعه ایران امروز قرار گیرد.

۵. چهارچوب نظری، فرضیه‌ها یا ابعاد پژوهش:

این پژوهش به توصیف و تحلیل برآمدن طبقه‌ی متوسط جدید در ایران معاصر (۱۳۲۰-۱۳۰۰) با توجه به آیین-های مرتبط با تولد و مرگ و مولفه‌های دیگری مانند خوراک، پوشاک، اوقات فراغت و ... خواهد پرداخت. بنابراین نمی‌توان از چهارچوب نظری مشخصی برای بررسی این موضوع سخن به میان آورد. در اینجا در عوض استفاده از چهارچوب نظری به بررسی دقیق مفاهیم به‌کار رفته در پژوهش حاضر مانند آیین و طبقه متوسط جدید پرداخته خواهد شد.

البته مشخص است که این توضیح به معنای عدم استفاده از نظریه‌های جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی مختلف در مورد مفاهیم آیین، طبقه متوسط جدید و سبک زندگی و ... نیست و در نقاط مختلف پژوهش از نظریات گوناگون متفکرانی چون امیل دورکیم، تونی والتر، کلائیو سیل، پی یر بوردیو و استفاده خواهد شد.

رویکرد تاریخی به خدمت گرفته شده در این پژوهش، از جنس رویکرد مکتب آنال است که به وسیله‌ی افرادی نظیر مارک بلوخ، لوسین فور و برناند برودل مورد استفاده قرار گرفته است. در این رویکرد، بر تاریخ اجتماعی، توصیف رویدادهای تاریخی و تجزیه و تحلیل آنها فارغ از قالب‌های نظری از پیش موجود تاکید می‌شود. اثر پژوهشی فیلیپ آریس مورخ و نظریه پرداز اجتماعی فرانسوی تحت عنوان «تاریخ مرگ» نمونه‌ای از کاربرد این رویکرد است. آریس در این اثر به توصیف و تحلیل نگرش‌های غربی در باب مرگ از قرون وسطی تا کنون می‌پردازد.

فرضیه پژوهش: این پژوهش فاقد فرضیه است.

ابعاد پژوهش: آیین، سبک زندگی، طبقه‌ی متوسط جدید

۶. متغیرها یا مفاهیم اساسی تحقیق و تعریف عملیاتی آنها:

مفاهیم اساسی پژوهش عبارتند از: طبقه متوسط جدید و آیین که به توضیح و تعریف آنها پرداخته می شود.

طبقه متوسط جدید:

در مورد تعریف مفهوم طبقه در جامعه شناسی به نحو کلی می توان دو رویکرد را تشخیص داد. عده ای به تبعیت از کارل مارکس طبقه را گروهی از افراد می دانند که از نظر شیوه تولید و در اختیار داشتن سرمایه های اقتصادی مانند درآمد و مالکیت در موقعیت مشابه ای قرار دارند. در برابر گروه دیگری از متفکران به تبعیت از پی یر بوردیو در هنگام تعریف طبقه بر سرمایه های اقتصادی و فرهنگی تاکید می کنند و میزان برخورداری از این دو سرمایه را ملاک تقسیم بندی های طبقاتی می دانند (بوردیو ۱۳۹۰).

در متن حاضر ما طبقه را در مفهومی که بوردیو از آن مراد کرده است در نظر می گیریم و هنگامی که از طبقه متوسط در ایران سخن می گوئیم منظورمان افرادی است که از نظر در اختیار داشتن سرمایه های اقتصادی و فرهنگی در موقعیتی میانی و در بین طبقات بالا و پایین جامعه قرار دارند.

طبقه ی متوسط در ایران از خرده طبقات مختلفی متفاوتی تشکیل شده است که می توان به نحو کلی آنها را به دو خرده طبقه ی متوسط سنتی و متوسط جدید تقسیم کرد. هر کدام از این خرده طبقات، علی رغم آنکه از نظر در اختیار داشتن سرمایه های اقتصادی و فرهنگی به نحو کلی در موقعیتی میانی قرار دارند از مشخصات و سبک زندگی متفاوتی برخوردارند و باید به نحو جداگانه مورد توجه قرار گیرند. طبقه متوسط سنتی با میزان سرمایه های اقتصادی بیشتر و سرمایه های فرهنگی کمتر و طبقه متوسط جدید با میزان سرمایه های فرهنگی بیشتر و سرمایه های اقتصادی کمتر مشخص می شوند (همان).

همچنین از آنجا که در دیدگاه بوردیو، طبقه اجتماعی و سبک زندگی با یکدیگر در ارتباط قرار دارند می توان از سبک زندگی طبقه متوسط جدید سخن گفت و به توصیف و تحلیل آن پرداخت.

در جامعه ایران و در بازه ی زمانی ذکر شده، طبقه ی متوسط جدید را می توان متشکل از چند رسته دانست. این

رسته‌ها عبارتند از: یک) فروشنده‌ها و مغازه داران اقلام مصرفی دو) کارمندان سه) صاحبان تخصص و مهارت به عنوان تکنسین ماهر، مدیر عمومی، قاضی و پزشک. چهار) لایه‌ی فرهنگی شامل روشنفکران، روزنامه‌نگاران، هنرمندان، نویسندگان، معلمان و اساتید دانشگاه (آبراهامیان، ۱۳۸۲: ۱۴۰-۱۳۳).

آیین:

آیین‌ها از مهمترین پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی یک جامعه هستند و بنیادی‌ترین ارزش‌های یک جامعه را بازتاب می‌دهند. رفتار آیینی، نوعی خاص از رفتار است که توسط جامعه پذیرفته شده و به گونه‌ای ارتباط افراد آن جامعه را با پدیده‌های مادی و غیر مادی برقرار می‌کند. آیین را می‌توان به عنوان تجمعی از نمادها در نظر گرفت. نمادها کوچک‌ترین واحد آیین‌ها هستند که درون مایه ویژه‌ای از رفتار آیینی را در خود دارند (ترنر ۱۹۶۷).

به نحو کلی، آیین‌ها از ویژگی‌های مختلفی برخوردارند که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- استفاده از اشیاء مختلفی که معمولاً جنبه نمادین دارند و گاه تمام مراسم، حول همان عنصر نمادین می‌چرخد.

- به کار رفتن ادبیاتی خاص که معمولاً با ادبیات رسمی مردم متفاوت است.

- عملی مبتنی بر تصورات از پیش موجود و همواره اجراشونده برای دیگران

-توافقی دسته جمعی یا شکل اجتماعی رفتار با سطح بالای احساسات

-عملی همراه با نمایش جسمانی

-متونی ساخته شده توسط فرهنگ

-دربردارنده ضرورت‌های اجتماعی عمیق

-اجرای داوطلبانه رفتار به شکلی سزاوار

-اجرای عمومی، رخدادی ارتباطی و کارکردی

-مسبب ابقا و احیای میراث اجتماعی گروه

-فراهم کننده زمینه تقویت و تأیید دوباره پایبندی جامعه به ارزش‌ها

-کنشی داوطلبانه و انتخاب شیوه مشارکت در آن (اجراکننده آیین یا شاهد آن)

- معطوف به گروه و واجد معانی اجتماعی

-احیا و تجلی خاطرات پیوندخورده با رویداد، شخص یا مکانی خاص

-بازآفرینی خاطرات جمعی

-احیاکننده خاطرات و ارتباط دهنده اکنون به قرائتی خاص از گذشته

-رفتاری به طور مرتب تکرارشونده، نه به دلیل موقعیت ویژه امور بلکه به واسطه واقعیت ها

-انتقال ارزش های پایدار به نسل های آینده

-تکرار واقعه در فواصل زمانی منظم

-کنشی بسیار نمادین و مرتبط با نمادها

-رابط میان امر مقدس و نامقدس

-تکرار نمادین عملی ازلی

-دربدارنده معانی دینی مقدس و مبانی اعتقادی عمیق

-علامت گذاری جامعه از نظر فضا و زمان

-نشان دهنده واقعیتی مقدس در عمل

-خلق زمان و مکانی مقدس

-تأثیرگذاری نمادین در زندگی جدی و بیان نمادین نظم های اجتماعی

-وسیله تجسم و تجدّد عینیت بخشیدن به اعتقادات و ایدئولوژی ها

-نمادهای آیینی وسیله ای برای تشریح و تجربه وقایع

-آشکارکننده درونی ترین ارزش های فرهنگی

- فراهم آوردنده زمینه تقویت و تأیید دوباره پابندی جامعه به یک رشته ارزش ها و باورداشت های خاص که ممکن است فراموش یا کم رنگ شده باشند.

- ارائه دهنده حمایت های روانی و کاهش اضطراب ، ترس و دلهره در میان اعضای جامعه.

- کاهش دهنده کشمکش های اجتماعی در بین اعضای جامعه.

- تحکیم کننده نظارت اجتماعی از طریق نهادهای مدنی و سازمان ها و تشکّل های غیر دولتی و گروه های

نخبگان و آگاهان.

- انتقال دهنده غیر مستقیم ارزش ها و آداب و رسوم از نسلی به نسل دیگر در جریان برگزاری مراسم (علی الحسینی، مهران و پای کن عصمت ۱۳۹۲) (رحمانی، جبار و قربانی، هاجر ۱۳۹۶).

۷. واژه‌های کلیدی (متفاوت از واژه‌های مندرج در عنوان طرح):

طبقه متوسط جدید، آیین، مرگ، تولد، معنا، سبک زندگی، جهان بینی، اوقات فراغت

۸. نقاط تمرکز تحقیق (موضوعی، مکانی، زمانی):

نقطه تمرکز موضوعی: طبقه‌ی متوسط جدید، آیین‌های تولد و مرگ و مولفه‌های سبک زندگی

نقطه تمرکز مکانی: شهر تهران

نقطه تمرکز زمانی: ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش

۹. روش‌شناسی پژوهش:

۹-۱. روش تحقیق:

کیفی ☒

کمی ☐

تحلیلی ☒

توصیفی ☒

توضیح:

در پژوهش حاضر به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های تحقیق و دستیابی به اهداف آن از روش تاریخی با رویکرد کیفی و متناسب با رویکرد تاریخی - اجتماعی مکتب آنال استفاده می‌شود. در این راستا منابع دست اول و دست دوم مختلف تاریخی مرتبط با دوره زمانی ۱۳۲۰-۱۳۰۰ ه.ش شامل کتب، اسناد، رمان‌ها، داستان‌های کوتاه، گزارش‌ها، روزنامه‌ها، آگهی‌های ترحیم، تصاویر، مستندها، سفرنامه‌ها، فرهنگ نامه‌ها و ... مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

افزون بر این تلاش می‌شود تا با استفاده از روش تاریخ شفاهی با شخصیت‌های مرتبط و مطلع و افراد عادی در مورد چگونگی برگزاری و ابعاد و اشکال مختلف آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ در دوره‌ی زمانی ذکر شده مصاحبه شود و یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها مورد تحلیل قرار گیرند.

در نتیجه در اینجا مراحل مختلف انجام تحقیق تاریخی مورد توجه قرار خواهند گرفت و مفهوم سازی مسئله تحقیق، بررسی اعتبار و اصالت منابع، جمع‌آوری اطلاعات، سازماندهی، تدوین، تجزیه و تحلیل اطلاعات و یافته‌ها و جمع‌بندی و نگارش گزارش انجام خواهد شد.

۹-۲. شیوه گردآوری اطلاعات:

کتابخانه‌ای ☒ مشاهده ☐ مصاحبه ☒ پرسشنامه ☐

سایر ☐ لطفاً ذکر شود. روش تاریخی، تاریخ شفاهی

۹-۳. فنون توصیف داده‌ها (آمار توصیفی):

۹-۴. فنون تحلیل داده‌ها (آمار استنباطی):

۹-۵. جامعه آماری

۹-۶. نمونه‌گیری: تمام شماری می‌شود ☐ انجام نمی‌گیرد ☒ انجام می‌گیرد ☐

۱۰. سازماندهی پژوهش (فصل‌بندی):

فصل اول: کلیات پژوهش

فصل دوم: بستر و زمینه‌ی اجتماعی-فرهنگی

فصل سوم: توصیف و تحلیل آیین‌های مرتبط با تولد و مرگ

فصل چهارم: توصیف و تحلیل مولفه‌های گوناگون سبک زندگی

فصل پنجم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری: جهان بینی و سبک زندگی طبقه متوسط جدید

۱۱. حجم کمی (تقریبی) گزارش نهایی: حدود ۱۲۰ صفحه ۳۰۰ کلمه‌ای

۱۲. نتایج قابل انتظار از طرح:

۱. رفع مشکل اصلی دستگاه متبوع ☐ ۴. تهیه آیین‌نامه، دستورالعمل یا استاندارد ☐

۲. فراهم آوردن دانش فنی کاربردی ☒ ۵. تدوین طرح جامع ☐

۳. تهیه سند راهبردی ☐

.....

۶. سایر موارد ذکر شود:

۱۳. مهم ترین منابع و مأخذ فارسی و خارجی:

ردیف	نام خانوادگی، نام	عنوان کتاب یا مقاله	مترجم	عنوان فصلنامه	محل نشر	ناشر	سال انتشار
	آبراهامیان، یرواند	ایران بین دو انقلاب	کاظم فیروزمن، حسن شمس آوری و محسن مدیر شانه چی		تهران	نشر مرکز	۱۳۸۲
	آبراهامیان، یرواند	تاریخ ایران مدرن	محمد ابراهیم فتاحی ولیایی		تهران	نشر نی	۱۳۸۹
	اباذری، یوسف و تسلیمی طهرانی، رضا	صورتبندی میدان تولید ادبی ایران ۱۳۰۰-۱۳۲۰ (مطالعه موردی صادق هدایت و محمد حجازی)		جامعه شناسی هنر و ادبیات، سال چهارم، شماره اول		دانشگاه تهران	۱۳۹۱
	اسکاچپول، تدا	بینش و روش در جامعه شناسی تاریخی	سید هاشم آغاجری		تهران	نشر مرکز	۱۳۸۸
	بهار، ملک الشعرا	تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران جلد اول			تهران	امیرکبیر	۱۳۵۷
	بهار، ملک الشعرا	تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران جلد دوم			تهران	امیرکبیر	۱۳۶۳
	بورديو، پی یر	نظریه کنش	مرتضی مردیها		تهران	انتشارات نقش و نگار	۱۳۸۱

۱۳۹۰	نشر ثالث	تهران		حسن چاوشیان	تمایز: نقد اجتماعی قضاوت های ذوقی،	بوردیو، پی یر	
۱۳۷۹	فرزان روز	تهران			برلنی‌ها: اندیشمندان ایرانی در برلن ۱۹۱۵-۱۹۳۰	بهنام، جمشید	
۱۳۸۶	فرزان روز	تهران			ایرانیان و اندیشه تجدد	بهنام، جمشید	
۱۳۸۷	دانشگاه تهران	تهران	پایان نامه کارشناسی ارشد		صورتبندی میدان تولید ادبی ایران ۱۳۰۰-۱۳۲۰	تسلیمی طهرانی، رضا	
۱۳۹۵	دانشگاه تهران	تهران	پایان نامه دکتری		سیمای فکری مرگ در بین ساکنین شهر تهران	تسلیمی طهرانی، رضا	
۱۳۹۹	پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات	تهران	طرح پژوهشی هیئت علمی		توصیف و تحلیل آیین‌های طبقه‌ی متوسط جدید در ایران امروز (مطالعه موردی آیین‌های مرتبط با مرگ)	تسلیمی طهرانی، رضا	
۱۳۹۵	دانشگاه سیستان و بلوچستان	زاهدان	مطالعات شبه قاره		بررسی تطبیقی آیین های گذار در ایران و هند؛ مطالعه موردی تولد و مرگ	توسلی، محمد مهدی	
۱۳۷۷	نشر البرز	تهران		عبدالرضا مهدوی	ایران در قرن بیستم	پیردیگار، ژان، هورکاد، برنار، ریشار، یان	
۱۳۹۸	پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات	تهران			روایت پیاده روی عاشورا (روایت مردم‌شناختی و جامعه‌شناختی از	جوادی یگانه، محمدرضا و روزخوش، محمد	

					پیا‌ده‌روی اربعین سال		
۱۳۸۳	نشر مرکز	تهران		باقر پرهام	صور ابتدایی حیات دینی	دورکیم، امیل	
۱۳۹۶		تهران	مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران دوره ششم پاییز ۱۳۹۶ شماره ۳ (پیاپی ۲۳)		تدفین به مثابه یک پدیده بوروکراتیک آیین های مرگ در بهشت زهرا تهران	رحمانی، جبار و قربانی، هاجر	
۱۳۸۶	مرکز بازشناسی اسلام و ایران	تهران		محمد قدسی	لیبرال ناسیونالیسم در ایران	سیاوشی، سوسن	
۱۳۹۵	پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم	تهران	فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره نهم، شماره ۲		نسبت مرگ و دین در نمایشنامه های فرهنگی مرگ و مردن در بین نمونه ای از ساکنین شهر تهران	شریعتی، سارا و تسلیمی طهرانی، رضا	
۱۳۹۵		تهران	فصلنامه علوم سیاسی، دوه ۱۲، شماره ۳۵		باستان‌گرایی و هویت ملی؛ تجدد و هویت و استبداد منور	شفیعی فر، محمد و خلیل طهماسبی، نوذر	
۱۳۸۸		تهران	نجوای فرهنگ		آیین های کودک از تولد تا نامگذاری	صحت، صادق	
۱۳۸۷		تهران	مجله یاد، شماره ۸۷		نامه فرنگستان و فکر تجدد آمرانه	عباسی، مسلم	
۱۳۹۲		تهران	مطالعات شهر ایرانی اسلامی		تدوین چارچوب مفهومی تعامل شهر و آیین های جمعی	علی الحسائی، مهران و پای کن عصمت	

					و بررسی مصداق آن در آیین های عاشورایی		
۱۳۹۱		تهران	پژوهش های انسان شناسی ایران		مناسک مرگ: آشوب مرگ و آسایش سفر در کشکسرای مرند	علیزاده اقدم، محمد باقر و ایزدی جیران، اصغر	
۱۳۸۰	نیلوفر	تهران		حسن کامشاد	ایران و ظهور رضاخان	غنی، سیروس	
۱۳۸۶	موسسه خدمات فرهنگی رسا	تهران		احمد تدین	مقاومت شکننده	فوران، جان	
۱۳۷۸	کویر	تهران		احمد تدین	ناسیونالیسم در ایران	کاتم، ریچارد	
۱۳۹۰	نشر نی	تهران		عبدالله کوثری	ایران جامعه ی کوتاه مدت	کاتوزیان، محمد علی همایون	
۱۳۸۹	نشر مرکز	تهران		حسن افشار	دولت و جامعه در ایران	کاتوزیان، محمد علی همایون	
۱۳۷۲	نشر مرکز	تهران		محمد رضا نفیسی و	اقتصاد سیاسی ایران	کاتوزیان، محمد علی همایون	

				کامبیز عزیزی			
۱۳۸۲	نشر نگاه	تهران			تاریخ مشروطه ایران	کسروی، احمد	
۱۳۸۱	انتشارات باز	تهران		کمال پولادی	جامعه مدنی، دولت و نوسازی در ایران معاصر	کمالی، مسعود	
۱۳۸۳	موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران	تهران			معماری دوره پهلوی اول	کیانی، مصطفی	
۱۳۸۷	نشر اختران	تهران		غلامرضا علی بابایی	تاریخ سیاسی ایران	گارثویت، رالف	
۱۳۸۹	موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی	تهران		سید رضا مرزانی، مصطفی امیری	از قاجر به پهلوی (اسناد وزارت خارجہ آمریکا ۱۳۰۹-۱۲۸۹)	مجد، محمد قلی	
۱۳۸۶	آستان قدس رضوی	مشهد			پژوهشی در تاریخ معاصر ایران: برخورد شرق و غرب ۱۹۵۰-۱۹۰۰	میراحمدی، مریم	
۱۳۸۴	طرح نو	تهران		جلال توکلیان	تاملی در مدرنیته ایرانی	میر سپاسی، علی	
۱۳۸۲	ققنوس	تهران		مهدی حقیقت خواه	رویارویی فکری ایران با مدرنیته	وحدت، فرزین	
۱۳۸۰	آگه	تهران		حسن مرتضوی	عصر نهایت ها: تاریخ جهان از ۱۹۱۴ تا ۱۹۹۱	هابسبام، اریک	
۱۹۸۳	Penguin	Middlesex			The Hour of Our Death	Aries, P.	
۱۹۹۸	Routledge	New York	Modernity,		Postmodern Adventures of	Bauman, Z	

			Medicine and Health		Life and Death		
۱۹۹۸	Elsevier Ltd		The Lancet		The Birthday Party	Calle, Sophie	
۲۰۱۲	Routledge				Death_Rites: Law and Ethics at the End of Life	Derek, Robert, Morgan, Lee	
۱۹۹۷	Westview Press				Liberating rites: understanding the transformative power of ritual	Driver, Tom F	
۲۰۰۴	New York University Press				We are what we celebrate: understanding holidays and rituals	Etzioni, Amitai; Bloom, Jared	
۱۹۷۳	Basic Books	New York			The Interpretation of Cultures: Selected Essays	Geertz, C	
۲۰۰۱	Buckingham Phildelphia, Pa ,Open University				Grief, mourning, and death ritual	Hockey, Jennifer Lorna. Katz, Jeanne. .Small, Neil.	
۱۹۸۹	Routledge in association with the Social History Society of the United Kingdom				Death, ritual, and bereavement	Houlbrooke, Ralph A	
2015			Iran Nameh, 30:2		Literature and Politics in Iran 1919-1925	Katouzian, Homa	
۱۹۹۸	Cambridge University Press	Camb ridge			Constructing Death: The Sociology of Dying and Bereavement	Seale, C	

2008	The University of Florida	USA	Doctoral Dissertation		Imagining Iran: Contesting Political Discourses in Modern Iran	Sharifi, Majid	
۲۰۱۷	Routledge Ltd				Ritual	Strathern; Andrew; Stewart; Pamela J	
2019	Taylor & Francis group		Mortality		Death, ritual and belief: the rhetoric of funerary rites (third edition)	Tripathi, Khyati	
۱۹۶۷	Cornel University Press	Ithaca & London	The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual		Between and Between: The Liminal Period in Rites de Passage	Turner, Victor	
۱۹۶۹	Aldine de Gruyter	New York	Ritual Process: Structure and Anti-structure		Liminality and Communitas	Turner, Victor	
۱۹۹۴	Routledge	London			The Revival of Death	Walter, T	
۱۹۶۰	University of Chicago Press	Chicago		M. Vizedo m & G. Caffee,	The Rites of Passage	Van Gennep, Arnold	

۱۴. هزینه‌های پرسنلی *

ردیف	نام و نام خانوادگی	مسئولیت در طرح و نوع همکاری	سطح تحصیلات	رشته تخصصی	ساعات کار در ماه	مدت همکاری	مبلغ پرداختی در ماه	هزینه
۱								
							جمع هزینه	

*براساس ضوابط آئین‌نامه‌های پژوهشی

۱۵. سایر هزینه‌ها (تهیه منابع، چاپ و انتشار، مسافرت و...):

ردیف	شرح	هزینه	ردیف	شرح	هزینه
۱			۴		
۲			۵		
۳			۶		
مبلغ کل هزینه‌های اجرای طرح					

۱۶. مراحل، زمانبندی اجرای تحقیق و شرح خدمات :

ردیف	عنوان مرحله	پیش بینی زمان و درصد پیشرفت کار		شرح خدمات	نحوه ارائه گزارش
		درصد پیشرفت کار	زمان لازم (روز)		
۱	صفر	۰	۰		بدون ارائه گزارش
۲	شرح خدمات گزارش های مراحل مختلف طبق نظر مجری (۸۰ درصد پیشرفت طرح)	۳۰	۱۲۰	فصل اول و دوم	مکتوب
۳		۶۰	۹۰	فصل سوم	مکتوب
۴		۹۰	۹۰	فصل چهارم	مکتوب
۵	نهایی	۱۰۰	۶۰	فصل پنجم و ارائه گزارش نهایی	مکتوب و فایل

* پرداخت ۲۰٪ از کل اعتبار قرارداد با اخذ تضمین به عنوان پیش پرداخت.